

מעדני שבת

פרשת שמיני תשפ"ה

גליון תנ"ג

— מעדנים על הפרשה בהלכה ובאגדה —

נערך בס"ד ע"י מתתיהו אליהו הכהן זילביגר

דברים האסורים משום גילוי

איתא מסכת דרך ארץ שהשותה משקין מגולין שלן עליהם הלילה דמו בראשו מפני הסכנה. ודרכי תשובה (סק"י) מביא שהתוספת ירושלים מבאר דהיינו גם במקום שאין נחשים מצויים ואפי' משקה שאין בהם משום גילוי מ"מ בהיה מגולה כל הלילה יש בו סכנה.

הפרי חדש כתב בשם הרמב"ם (רוצח י"א י"ג) כמה יהא בנקב שיחשב מגולה, כדי שתכנס אצבע קטנה של קטן, ור"ל אצבע קטנה של רגל קטן בן יומו.

^{נטילה ידים}

הטור (או"ח ק"ס) כתב בשם הרמב"ם אם נתגלו המים גילוי האוסר אותם לשתות פסולים לנטילת ידים, ואפשר דהאידינא שאין חוששין לגילוי כשרים אף לנטילה. וכ"ה במ"ב (ס"ק כ"ג) מים שנתגלו אין חוששין האידינא לשמא שתה מהן נחש דאינם מצויים, ואף מי שנזהר מזה לשתיה לענין נטילה אין להחמיר.

^{קידוש בשבת}

איתא בגמ' (סוכה מ"ח:) גבי ניסוך המים שהיה ממלא מים מערב שבת חבית של זהב שאינה מקודשת מן השילוח ומניחה בלשכה נשפכה נתגלתה היה ממלא מן הכיור. ולא מהני להעביר במסנת אפי' לרבי נחמיה, דאימר אמר ר"נ להדיוט אבל לא לגבוה משום הקריבהו נא לפחתך.

וכעין זה איתא בגמ' (ב"ב צ"ז:) דיין מגולה אסור לקדש עליו, ואפי' בדקו במסנת משום הקריבהו נא לפחתך. הרי גם כשאין משום גילוי מ"מ אסור לקידוש. מכח זה פוסק השו"ע (או"ח רע"ב א') אין מקדשין על יין מגולה אפי' האידינא דלא קפדינן אגילוי. המ"ב מביא שהמ"א מפרש משום הקריבהו נא לפחתך, ומחדש דאם עמד שעה מועטת מגולה אין קפידא כי רק אם נפגם ריחו וטעמו אין לקדש בו, דכיון שנפגם טעמו אינו יין מובחר ויש בו משום הקריבהו. אבל החיי אדם כתב דדוקא במקום שהיין ביוקר לא קפדי כולי האי בגילוי מועט אבל המקדש על השכר יהיה זהיר אפי' בגילוי מיעוט ואפי' לא נפגם טעמו.

הדברי מלכיאל (ד' א') כתב ואף ביין מגולה גמור נראה דאינו אסור רק לקידוש הלילה אבל בשחרית שרי, דאף שפג ריחו וטעמו מ"מ לא גרע משאר משקין שמוותר לקדש בשחרית כשאין לו יין וכן להבדלה. אכן אם יש לחוש שנפל בו דבר מאוס יש לומר דאסור גם בשחרית ולהבדלה כיון שהוא מאוס לאנשים נקיי הדעת, ויש בו משום הקריבהו. וכ"ז לפי המ"א שהאיסור רק משום שנשתנה טעמו אבל לפי החיי אדם יש להחמיר גם בקידוש ביום ובהבדלה, כי הרי החמיר אפי' בשהה מעט ואינו משום שנשתנה טעמו. התורת חיים (ב"ב צ"ז:) כתב עוד טעם לפי ששבת בראשית רמז ליום שכולו שבת לעולם הבא והיין הוא רמז ליין המשומר בענביו, והרי יין העליון מכוסה וגניז ואין בו גילוי לכך אין מקדשין על היין מגולה.

השואל ונשאל (סי' מ"ז) כתב דיש להתיר לקדש על יין שהוא ספק מגולה, כי עיקר הא דהקריבהו וגו' אינו אלא דרבנן, וכן החיוב לקדש על הכוס של יין הוא רק מדרבנן, וספק דרבנן לקולה. ומחדש עוד (סי' ל"ה) דכיון שהאיסור הוא מטעם 'הקריבהו' א"כ הו"ל כשאר דברים האסורים דבטלי בששים וא"כ אם יין מגולה נתערב עם יין שאינו מגולה ויש ששים הרי הוא מותר, אבל בפחות מששים אין להתיר דהגם דהאיסור מדרבנן בעינו ששים.

איתא בגמ' (ב"ק קט"ו:) מים שנתגלו יש לחוש שהנחש הטיל בהם ארס ולכן הרי זה לא ישפכם ברשות הרבים, כדי שלא יעבור עליהם אדם יחף ויכנס ארס של נחש ברגלו ע"י מכת צרור וימות. וכן לא יגבל בהן את הטיט ולא ירבץ בהן את הבית ולא ישקה מהם את בהמה שמא ישחטנה ויעבור הארס לאדם שאיכלנה.

אם נתן את המים שהיה מגולה לתוך מסנת כדי להוציא ממנו את הארס של הנחש סובר הת"ק שעדיין יש בה משום גילוי, ורבי נחמיה סובר שמהני לפי שארס של נחש דומה לספוג וצף ועומד במקומו, ודוקא שלא טרקו דהיינו שלא עירבו אבל טרקו אסור כי הארס מתערב ומתבלבל עם המים ויוצא דרך המסנת לכלי.

הטור (יו"ד קט"ז) כתב יש דברים שאסרום חכמים משום סכנה כגון משקין שנתגלו שיש לחוש שמא שתה מהן נחש והטיל בהן ארס, אפי' אם שתו מהן אחרים ולא הוזקו אין לשתות מהן שיש נחש שהארס צף למעלה ויש שארס שלו מפעפע עד אמצעית המשקה ויש שהארס שלו שוקע לשולי הכלי לפיכך אפי' שתו ממנו אחרים ולא הוזקו אין לשתות מהן דשמה ארס של הנחש ששתה מהן שוקע.

ואלו המשקין שיש בהן משום גילוי מים יין חלב ודבש ושום כתוש, משקין שסננו במשמרת יש בהן משום גילוי שמא עבר הארס דרך המשמרת. וכמה ישוהו מגולין כדי שיצא הנחש מתחת אזן הכלי ויחזור לחורו. וכמה שיעור המשקין שיש בהן משום גילוי בכלי אין להם שיעור הן רב הן מעט, בקרקע קאמר בגמ' מ' סאה ויהיב טעמא לפי שאז אין הארס ניכר בהן, מ' סאה או יותר אז הארס בטל בהם ושרי ופחות מכאן אינו בטל ואסור, וי"מ איפכא שעד מ' סאה מותר לפי שהן מועטין ואם היה בהן ארס ניכר אם הם צלולין אבל כשהן יותר אפשר שיש בהן ארס ואינו ניכר בהן, וטוב לחוש לדברי שניהם.

כל זמן שנתגלו המשקין בין ביום בין בלילה יש בהן משום גילוי, אפי' ישן בצדן שאין אימת ישן עליהם. יין מזוג כל זמן שיש בו מעט יין יש בו משום גילוי, יין תוסס אין בו משום גילוי, וכמה תוסס בן שלשה ימים. יין מבושל אין בו משום גילוי, ויין שהחמיץ אין בו משום גילוי, משקין שיורדין ונוטפין טיף טיף אין בהם משום גילוי.

השו"ע (יו"ד קט"ז) פוסק משקים שנתגלו אסרום חכמים דחיישינן שמא שתה נחש מהם והטיל בהם ארס, ועכשיו שאין נחשים מצויים בינינו מותר. ה"ט מפרש שאין בזה משום דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו דלא נאסר אלא מפני נחשים.

הפתחי תשובה מביא של"ה שכתב דמ"מ שומר נפשו ירחק מזה, וראיה מזה שהטור כתב לכל הדינים. ומציין לגר"א במעשה רב (צ"ה) שכתב משקה גלוי אסור אף שאין נחשים מצויים, והיה נזהר מאד בדבר, כי כל דברי חז"ל יש להם הרבה טעמים נעלמים. ובגילוי גם שאין שם נחשים כלל אין לשתות משום שיש על המשקה רוח רע.

הפרי חדש כתב שהשו"ע התירו במקומו לפי שאין נחשים מצויים שם אבל בארצות המערב יש הרבה מקומות דשכיחי בהו נחשים ועקרבים, וגם בעיר ירושלים תוב"ב ואגפיה אע"פ שאינן מצויין הרבה מ"מ מצויים קצת וראוי לכל ירא לנפשו להזהר בהם.

כתיב (יא, ב) 'דברו אל בני ישראל', רש"י מפרש את כולם השווה להיות שלוחים בדיבור זה, לפי שהושוו בדמימה וקבלו עליהם גזירת המקום באהבה. יש לבאר הקשר בין פרשת מאכלות אסורות עם מה שקבלו באהבה את מיתת נדב ואביהוא.

השם משמואל מבאר דהא דקבלו עליהם גזירת המקום באהבה היינו שהיו נמשכים אחר רצון הקב"ה, אף שכמו זר נחשב הדבר בעיניהם מ"מ קבלו באהבה כאילו היה הדבר נעשה לרצונם. והוא תיקון על חטא נדב ואביהוא שהם באו לכלל טעות שלהם ע"י שעשו מה שהיה נראה להם ע"י הוראת השכל שלהם, אבל כלל ישראל הושוו בדמימה וקבלו עליהם גזירת המקום באהבה ונמשכו לרצון הקב"ה אף בלעדי הוראת השכל.

ומובן מה ששכרם היה במאכלות אסורות שאף שמאכל של אדם אינו נכנס בשכל האדם אפי' הכי נתקדשו בקדושת הגוף שיהיה נמשך לרצון הקב"ה אף מבלעדי השכל ויהיו גם הגופים קדושים.

כתיב (יא, מד) 'והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני וגו' כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים וגו', החתם סופר מבאר דידוע שהקב"ה אמר לאברהם 'ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה', אבל לא היו אלא רד"ו שנה, ואפשר שהטעם כי אמרו חז"ל (כתובות נ"ט:ט) הקדש חמץ ושחרור מפקיע מידי שעבוד, והקב"ה הקדיש את בני"י לעצמו ולכבודו, ואם כן ההקדש הוה מפקיע מידי שיעבוד מצרים. אך כל זה אם ישראל קדושים ופרושים ממאכלות אסורות המטמאים גוף ונפש אז נקראים קדושים והמה קדש לה', אבל לא אם חלילה מחללים עצמם מקדושתם.

ובזה יש לפרש והייתם לי קדושים כי קדוש אני, כי על ידי זה שאתם קדושים אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים, אבל בתנאי והייתם לי קדושים, אבל כאשר נתחללו מקדושתם חזרו בגולה בשיעבוד ארבע מלכיות אשר משלים גלות מצרים.

ספירת העומר

יש לתמוה מדוע הקרבן מנחה נקרא עומר על שם מידתה, וגם צריך להבין טעם למה התורה הדגישה כמה פעמים דין תנופה של קרבן העומר, וגם במשנה מצינו (ר"ה ל') שהוא נקרא יום הנף, וכן מה הטעם שאנו מונים כל יום ספירת העומר למנין קרבן העומר.

בספר באר יוסף מבאר ע"פ המדרש (ויקרא כח, ג) אמר רבי ברכיה אמר הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל כשהייתי נותן לכם את המן הייתי נותן עומר לכל אחד ואחד מכם ועכשיו שאתם נותנים לי את העומר אין לי אלא עומר אחד מכלכם. הרי שהקרבן קשור למן, כי החינוך מבאר שענין הקרבן עומר הוא שידע האדם שכל התבואה שעמל בה ומביאה עכשיו לביתו באה מהקב"ה ולא יאמר 'כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה', וילמד כן מהמן שכל פרנסתו של אדם באה מהקב"ה. וכן הדגישה התורה ענין תנופה כמבואר בגמ' (סוכה ל"ז:) מוליק ומביא למי שהארבע רוחות שלו מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו. ועמדה התורה על דעתו של אדם שלא מספיק מה שמביא את הקרבן אלא צריך לספור כמה ימים כדי להשפיע עליו שישריש בו האמונה ובטחון שכל מעשה ידיו באים מהקב"ה ובזה יכול אח"כ לקבל את התורה.